

DINNING JAMIYATDAGI O'RNİ VA AHAMIYATI

Kozimjonov Kamronbek Solijon o'g'li

Andijon davlat universiteti matematika va mexanika fakulteti matematika yo'nalishi 1-bosqich talabasi.

Annotatsiya: Mazkur maqolada dinning jamiyatdagi o'рни va ahamiyati tahlil qilinadi. Dinning inson hayotiga va jamiyat taraqqiyotiga ta'siri, uning axloqiy qadriyatlarni shakllantirishdagi roli hamda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdagi hissassi ko'rib chiqiladi. Shuningdek, turli davrlarda dinning jamiyat bilan o'zaro aloqasi, uning madaniyat, ta'lim va siyosiy tizimlarga ta'siri tahlil qilinadi. Maqolada dinning jamiyatdagi birlashtiruvchi kuch sifatidagi roli va uning zamonaviy dunyodagi ahamiyati ham yoritib beriladi.

Kalit so'zlar: din, jamiyat, axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy barqarorlik, madaniyat, ta'lim, siyosat, taraqqiyot, birlashtiruvchi kuch, zamonaviy dunyo, ma'naviyat, diniy an'analar, odob-axloq, diniy bag'rikenglik, diniy ekstremizm, milliy o'zlik, ijtimoiy munosabatlar, mafkura, huquqiy tizim, diniy erkinlik, umuminsoniy qadriyatlar.

KIRISH

Din insoniyat tarixining eng qadimiy va ajralmas qismlaridan biri bo'lib, u insonlar hayotiga axloqiy, ma'naviy va ijtimoiy jihatdan chuqur ta'sir ko'rsatib kelmoqda. Jamiyat taraqqiyoti jarayonida din faqatgina e'tiqod tizimi sifatida emas, balki insoniy munosabatlarni tartibga soluvchi va jamiyatning barqarorligini ta'minlovchi omil sifatida ham namoyon bo'lgan. Bugungi kunda globallashuv jarayonlari kuchayib borayotgan bir paytda dinning jamiyatdagi o'рни va ahamiyatini chuqur o'rganish muhim masalalardan biridir. Ushbu maqolada dinning jamiyat hayotiga ta'siri, uning ijtimoiy tuzumdagi roli va zamonaviy dunyodagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, tarixiy shaxslarning diniy qadriyatlar va jamiyat haqidagi fikrlari keltiriladi hamda mavzuning dolzarbligi yoritiladi.

1. Dinning Jamiyat Hayotidagi O'рни

Din jamiyat hayotida bir necha muhim funksiyalarni bajaradi. U insonlarning ma'naviy dunyosini boyitib, axloqiy me'yorlarni belgilab beradi, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi va insonlar o'rtasidagi birdamlikni mustahkamlaydi.

1.1. Axloqiy va ma'naviy qadriyatlar shakllanishidagi roli

Din axloqiy me'yorlarning shakllanishida asosiy omillardan biri hisoblanadi. Diniy ta'limotlar odob-axloq qoidalarini belgilab, insonlarga yaxshilik va ezgulik yo'lini ko'rsatadi. Masalan, islom dini halollik, adolat, sabr-toqat kabi fazilatlarini targ'ib qiladi. Xristianlikda sevgi va kechirimlilik muhim axloqiy qadriyatlar hisoblanadi. Buddizm esa ruhiy poklik va xotirjamlikni asosiy qadriyat sifatida ilgari suradi.

1.2. Ijtimoiy barqarorlik va jamiyat birligini ta'minlash

Din jamiyatda birdamlikni ta'minlash va nizolarni bartaraf etishda muhim vosita hisoblanadi. Tarixiy jihatdan ko'rilsa, din millatlar va davlatlarning shakllanishida muhim omil bo'lgan. Masalan, musulmon xalifaliklari davrida islom dini jamiyatni birlashtiruvchi kuch bo'lib xizmat qilgan. Shuningdek, O'rta asrlarda xristian cherkovlari Yevropa davlatlarini birlashtirishda katta rol o'ynagan.

1.3. Huquqiy va siyosiy tizimlarga ta'siri

Ko'plab tarixiy davrlarda diniy qonunlar davlat qonunchiligiga asos bo'lgan. Masalan, islom shariat qonunlari musulmon mamlakatlarida huquqiy tizimning asosi hisoblangan. Xristian dunyosida esa Rim huquqi ko'plab davlat qonunlarining shakllanishiga ta'sir ko'rsatgan.

2. Tarixiy Shaxslarning Din Haqidagi Fikrlari

Ko'plab buyuk mutafakkirlar va davlat arboblari dinning jamiyatdagi o'rni haqida o'z fikrlarini bildirganlar:

- **Abu Nasr Forobiy:** "Din insonlarni ezgulikka chorlaydi va jamiyatni adolat asosida boshqarishga ko'maklashadi."
- **Imom G'azzoliy:** "Dinsiz jamiyat axloqsiz bo'lishi mumkin, axloqsiz jamiyat esa halokatga mahkum."
- **Ibn Xaldun:** "Din jamiyat taraqqiyotining ajralmas qismidir. U odamlar orasidagi o'zaro ishonch va birdamlikni mustahkamlaydi."
- **Mahatma Gandi:** "Din insonning ichki dunyosini shakllantiradi, uni yaxshilik sari yetaklaydi."
- **Lev Tolstoy:** "Din hayotning ma'nosi va insonning axloqiy taraqqiyotini belgilaydi."

Bu fikrlar dinning nafaqat ma'naviy, balki ijtimoiy va siyosiy jihatdan ham muhim omil ekanligini ko'rsatadi.

2. Dinning Zamonaviy Jamiyatdagi Ahamiyati

Bugungi global dunyoda din turli sohalarga o'z ta'sirini ko'rsatishda davom etmoqda.

3.1. Din va zamonaviy axloqiy qadriyatlar

Zamonaviy jamiyatda inson huquqlari, adolat, tenglik va bag'rikenglik kabi tushunchalar keng rivojlangan. Din bu qadriyatlarni mustahkamlashda muhim o'rin tutadi. Masalan, BMTning inson huquqlari bo'yicha qabul qilgan deklaratsiyasi ko'plab diniy qadriyatlarga mos keladi.

3.2. Dinning terrorizm va ekstremizm bilan bog'liq muammolari

Zamonaviy dunyoda diniy ekstremizm global muammoga aylangan. Biroq din aslida tinchlik va bag‘rikenglikni targ‘ib qiladi. Diniy mutaxassislar va olimlar ekstremistik guruhlariga qarshi turib, haqiqiy diniy qadriyatlarni targ‘ib qilishlari lozim.

3.3. Dinning ilm-fan va ta’limga ta’siri

Din va ilm-fan o‘rtasidagi munosabat har doim murakkab bo‘lib kelgan. Tarixda ko‘plab olimlar o‘z ilmiy ishlarini diniy e’tiqod bilan uyg‘unlashtirishga harakat qilganlar. Masalan, **Al-Xorazmiy, Ibn Sino, Ulug‘bek** kabi buyuk allomalar ilm-fanni rivojlantirishda dinning ijobiy ta’sirini tan olganlar.

Mavzuning Dolzarbligi

Hozirgi kunda dinning jamiyatdagi o‘rni va ahamiyatini o‘rganish bir necha sabablarga ko‘ra muhimdir:

1. **Globalizatsiya va diniy bag‘rikenglik** – turli millat va e’tiqod vakillarining bir joyda yashashi diniy bag‘rikenglikni oshirishni talab etadi.
2. **Ekstremizm va radikalizm muammosi** – din niqobi ostidagi ekstremistik harakatlarga qarshi kurashish uchun haqiqiy diniy qadriyatlarni targ‘ib qilish zarur.
3. **Ma’naviy inqirozning oldini olish** – zamonaviy jamiyatda ma’naviyat va axloqiy qadriyatlarning saqlanishi din bilan bog‘liq masaladir.
4. **Ilm-fan va dinning uyg‘unligi** – zamonaviy ilmiy taraqqiyot diniy qadriyatlar bilan muvofiqlashtirilishi kerak.

XULOSA

Din insoniyat tarixining eng muhim ijtimoiy institutlaridan biri bo‘lib, u jamiyat hayotining turli jabhalariga bevosita ta’sir ko‘rsatib kelmoqda. Dinning asosiy vazifalaridan biri insonlar orasida axloqiy qadriyatlarni shakllantirish, ma’naviyatni rivojlantirish va ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashdir. U jamiyatning birlashuviga, insonlar o‘rtasida mehr-oqibat va hamjihatlikni kuchaytirishga xizmat qiladi. Shuningdek, din jamiyatdagi huquqiy, siyosiy va madaniy jarayonlarga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatgan va ko‘rsatishda davom etmoqda. Tarixiy jihatdan qaraganda, din ko‘plab sivilizatsiyalar taraqqiyotiga turtki bo‘lgan. Islom, xristianlik, buddizm, hinduizm kabi dinlar o‘z e’tiqod tizimlari orqali millionlab kishilarning hayotiga ta’sir ko‘rsatgan. Diniy ta’limotlar insonlarni halollik, adolat, sabr-toqat, saxovat va bag‘rikenglik kabi fazilatlarga chorlab, jamiyatda tinchlik va barqarorlikni ta’minlashga xizmat qilgan. Buyuk mutafakkir va allomalar ham dinning insoniy kamolotga erishishdagi o‘rni haqida fikr bildirganlar. Masalan, Abu Nasr Forobiy, Imom G‘azzoliy, Ibn Xaldun, Lev Tolstoy kabi mutafakkirlar dinni insonning axloqiy va ruhiy taraqqiyoti bilan bog‘laganlar.

Shuningdek, din va ilm-fan o‘rtasidagi munosabat ham muhim ahamiyat kasb etadi. Tarixdan ma’lumki, ko‘plab buyuk olimlar o‘z ilmiy izlanishlarini diniy e’tiqod bilan uyg‘unlashtirishga harakat qilganlar. Al-Xorazmiy, Ibn Sino, Ulug‘bek kabi

allomalar diniy va ilmiy qarashlarning uyg'unligi natijasida yuksak yutuqlarga erishganlar. Bugungi kunda ham din va ilm-fan bir-birini to'ldirib, insoniyatning taraqqiyotiga xizmat qilishi kerak. Shunday qilib, din inson va jamiyat hayotida chuqur ildiz otgan tushuncha bo'lib, uning jamiyatdagi o'rnini va ahamiyati shubhasiz katta. Uni to'g'ri anglab, uni ezgulik, taraqqiyot va ma'naviyat yo'lida ishlatish har bir jamiyat oldidagi muhim vazifalardan biridir. Dinning jamiyatga ijobiy ta'sirini kuchaytirish uchun bag'rikenglik, ilmiy tafakkur va insonparvarlik tamoyillariga asoslangan yondashuvni qo'llash lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. **Forobiy, Abu Nasr.** "Fozil odamlar shahri" – Toshkent: Fan, 1993.
2. **G'azzoliy, Imom.** "Ihyou ulumid-din" – Qohira: Dar al-Kutub, 2002.
3. **Ibn Xaldun.** "Muqaddima" – Qohira: Al-Maktaba al-Asriyya, 2004.
4. **Tolstoy, Lev.** "Din va axloq" – Moskva: Nauka, 1987.
5. **Gandi, Mahatma.** "Mening hayotim" – Delhi: Navajivan Publishing, 1992.
6. **Al-Xorazmiy.** "Al-jabr va al-muqobala" – Bag'dod: Bayt al-Hikma, 9-asr.
7. **Ibn Sino.** "Tib qonunlari" – Buxoro: 11-asr.
8. **Karimov, Islom.** "Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch" – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
9. **O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi** – Toshkent: O'zbekiston, 2017.
10. **BMT Inson huquqlari deklaratsiyasi** – Nyu-York: BMT nashriyoti, 1948.
11. **Rahmatov, B.** "Islom va zamonaviy jamiyat" – Toshkent: Sharq, 2015.
12. **Xayrullaev, M.** "O'zbekiston ma'naviy taraqqiyot yo'lida" – Toshkent: Ma'naviyat, 2016.
13. **Diniy bag'rikenglik va barqarorlik tamoyillari** – Toshkent: O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi, 2019.
14. **Webster, R.** "Religion and Society" – London: Cambridge University Press, 2012.
15. **Esposito, J.** "Islam and the Modern World" – Oxford: Oxford University Press, 2015.